

ABSTRACT**Between Ethnology and Sociology: K. Rob. V. Wikman as a Mediator in Finland and Sweden**

K. Rob. V. Wikman, professor in sociology at the Åbo Akademi University in Turku, Finland, played a central role both within Finnish and Swedish sociology in the 1940s and 1950s. He was a student of Westermarck and thus his own research represented an ethnosociological tradition, which at that time was challenged by modern, American-influenced sociological ideas. The aim of this article is to discuss the adaptation of "modern sociology" and the drawing of boundaries in Nordic sociology after the Second World War by focusing on Wikman's work in Finnish as well as Swedish sociology, especially the assessor assignments he was given, and by giving emphasis to some of those that served as border poles or border markers in this process. The comparative starting point gives us reason to discuss some nationally characterized similarities and differences that can be observed in the establishment process of modern sociology in Finland and Sweden.

Keywords

border markers, boundary work, history of sociology, social anthropology

Anna Larsson är docent i idéhistoria vid Umeå universitet. Hennes huvudsakliga forskningsintressen är utbildningshistoria och samhällsvetenskapernas historia.

Kirsti Suolinna är sociolog vid Åbo akademi och intresserad av sociologins historia i Finland och särskilt Edward Westermarck och hans arbete i Marocko.

Anna Larsson, Kirsti Suolinna

Mellan etnologi och modern sociologi

K. Rob. V. Wikman som medlare i Finland och Sverige

Inledning

I sociologins historia finns många personer som gjort anmärkningsvärda insatser, allt ifrån "The Founding-Fathers" till mindre uppmärksammade forskare, lärare, supporters och assistenter inom och utom akademien. Förutom i ljuset av den nutida forskarens frågeställningar och teoretiska utgångspunkter, blir förståelsen av insatserna riksigare om de även förstås i sina specifika historiska kontexter och utifrån samtida och personliga villkor och förutsättningar.

I denna artikel vill vi ge utrymme åt en aktör inom den nordiska sociologin, nämligen den finländske professorn K. Rob. V. Wikman (1886–1975). Under den period som kan beskrivas som den moderna sociologins etableringsperiod i Norden, 1940- och 1950-talen, var Wikman verksam som aktör i både finsk och svensk sociologi. Genom att från en komparativ utgångspunkt undersöka de skilda villkor och förutsättningar som Wikman hade att hantera i Finland respektive Sverige får vi möjlighet att urskilja nationella särdrag i denna etableringsprocess och bättre förstå vad som bidragit till att forma de nationellt präglade sociologitraditionerna.

Wikman var skolad i den etnologiskt präglade jämförande sociologi som Edvard Westermarck etablerat i Finland och hans egen forskning rörde sig inom områden som kan beskrivas som etnologiska och etnosociologiska. Efter andra världskriget konfronterades Wikman emellertid med den moderna amerikanskt präglade sociologi som växte sig stark. Det som framstår som särskilt intressant är den gränsöverskridande roll som Wikman därvid intog. Inom vetenskap och akademi har gränsdragningar stor betydelse, såväl mellan vetenskap och icke-vetenskap som mellan olika disciplinära fält (Barnes, Bloor & Henry, 1996; Gieryn, 1999; Klein, 2005). Syftet för denna uppsats är att diskutera de gränser och gränsdragningar som skapades i nordisk sociologi efter andra världskriget genom att dels fokusera på Wikmans gränsdragningsarbete, i synnerhet vid de sakkunniguppdrag han gavs, och dels lyfta fram några av dem som fungerade som gränspålar eller gränsmarkörer, det vill säga dem vars forskning kom att bedömas ligga i gränslandet kring de nya idealen för sociologin och som i någon mening blev offer för fältets omvandling.

Sociologi i förändring

Efter andra världskrigets slut förändrades den sociologiska forskningen i Norden och hela Europa tämligen genomgripande (Allardt, 2000; Andersson & Dabrowski, 1996; Eskola, 1992; Larsson, 2001; Thue, 1997). Mot bakgrund av den kollaps Europa genom kriget drabbats av riktades uppmärksamheten mot det egna samtida samhället. Förebilder och metodiska influenser hämtades från USA medan äldre europeisk sociologi med tyska, franska, ryska och italienska namn i det närmaste helt övergavs. Vid de nordiska universiteten, där ämnet endast sporadiskt funnits representerat i den akademiska strukturen, grundades professurer i sociologi. I Sverige, till exempel, definierades den tidigare sociologi som bedrivits av Gustav Steffen, professor vid Göteborgs högskola, som ovetenskaplig och ointressant då man på 1940-talet ville skapa en helt ny forskningsverksamhet och nya professurer inrättades (Larsson & Wisselgren, 2006). I Finland, emellertid, hade ämnet redan en relativt stark position. Edvard Westermarcks nationella och internationella framgångar, med en docentur i sociologi vid Helsingfors universitet sedan år 1890 och från 1907 som innehavare av en delad professur i sociologi vid London School of Economics and Political Science, hade lett till att en komparativ evolutionistiskt influerad sociologisk forskning fått en stark ställning i Finland. Vid andra världskrigets slut fanns därför sociologiska professurer vid de finska universiteten. Dess innehavare representerade ett perspektiv som nu började kallas etnosociologiskt och som ofta ställdes i kontrast mot den amerikanskt influerade nya sociologin som benämndes modern. En av dessa företrädare för etnosociologin var K. Rob. V. Wikman.

Wikman – studier och arbete

K. Rob. V. Wikman inledde sina studier vid Helsingfors universitet hösten 1906 och åhörde Edvard Westermarcks första föreläsningsserie då denne just blivit utnämnd till professor i praktisk filosofi. Efter kandidatexamen som innehöll både praktisk och teoretisk filosofi studerade Wikman vid Uppsala universitet läsåret 1911–1912 och bekantade sig även med Stockholms högskola samt Lunds, Köpenhamns och Oslo universitet (Pipping, 1979). Via Westermarck fick han inblick i den brittiska etnologin med namn som Tylor, Frazer och Haddon men till skillnad från Westermarck erkände Wikman även Durkheims betydelse för sociologins utveckling (Wikman, 1947a).

Wikman grundade tidskriften *Budkavlen* 1922 där han fungerade som redaktör och uppträdde som flitig skribent. Efter läraruppdrag på en folkhögskola i Helsingfors trakten erhöll han år 1927 tjänsten som föreståndare för det nyinrättade Institutet för Nordisk etnologi vid Åbo Akademi. Han utnämndes till extra ordinarie professor i sociologi vid samma universitet 1942 och pensionerades från tjänsten 1955 (Pipping, 1979; Storå, 1975). Sin doktorsavhandling *Die Einleitung Der Ehe*, som han i under rubriken kallar för en etnosociologisk studie, lade Wikman fram år 1937 vid 51 års ålder och vid tillträdet till professorstjänsten var han redan 56 år gammal. Doktorsav-

handlingen blev hans enda större arbete. Han publicerade dock som emeritus en studie över Carl von Linné 1970 och skrev över tusen artiklar i tidskrifter och dagstidningar under sin verksamma tid. År 1940 var Wikman en av initiativtagarna till Westermarck-samfundet, vilket i sina statuter gavs uppgiften att värna om Westermarcks vetenskapliga arv (Suolinna & Lagerspetz, 1991). I dag fungerar Westermarck-samfundet som de finländska sociologernas förening med omkring tusen medlemmar.

Wikman nådde kulmen av sin vetenskapliga karriär strax innan det samhällsvetenskapliga fältet i de nordiska länderna inträdde i en tid av omvandling. Detta innebar att Wikmans arbete tämligen snart efter utnämningen till professor kom att präglas av en balansgång mellan den vetenskapliga tradition han själv skolats i och anammat och den nya sociologi som efter kriget snabbt fick en närmast hegemonisk position. I den kamp som uppstod mellan de olika traditionerna kom Wikman att inta en medlarroll. Särskilt i samband med sina sakkunniguppdrag i Finland och Sverige syns det tydligt hur Wikman tog ställning till den moderna sociologin.

Wikman i Finland

I Finland blev Wikman anlitad som sakkunnig vid tre viktiga professorsutnämningar: vid Helsingfors universitet år 1947, vid Åbo finska universitet år 1951 och vid Socialhögskolan i Helsingfors år 1954/55.¹ Vid Helsingfors universitet gick tjänsten till Veli Verkko vars specialområde var kriminalstatistik. Wikman hade visserligen inte ansett sig kunna kompetentförklara Verkko men de två andra sakkunniga förordade honom (Eskola, 1992, 246–247). Vid Åbo universitet fanns sedan år 1926 en professur i sociologi som innehades av religionsforskaren Uno Harva. Efter Harvas död år 1949 lediganslogs tjänsten och båda som sökt den var traditionsforskare, Esko Aaltonen som var socialhistoriker och E. A. Virtanen som var etnolog. Här föredrog Wikman Virtanen men Aaltonen erhöll tjänsten. Även om utfallet i dessa tillsättningsärenden gick emot Wikmans prioriteringar som sakkunnig var de mindre kontroversiella för honom än hans sista stora uppdrag i Helsingfors.

Bland de sökande till professuren vid Socialhögskolan i Helsingfors 1954/55 fanns nämligen pionjörerna inom modern sociologi Knut Pipping och Erik Allardt. Den tredje sökande var Arne Runeberg som sedermera har kallats den siste westermarckianen (Mansikka & Suolinna, 2006). Här stödde Wikman sin elev Pipping vars avhandling om det maskingevärskompani där han tjänat under fortsättningskriget kallades den första i Finland inom modern sociologi (Runeberg, 1948; Karsten, 1948). Studien byggde på deltagande observation och arkivmaterial. I avhandlingen gjorde Pipping ett tämligen misslyckat försök att genomföra en attitydundersökning, men hans andra stora studie om den tyska ungdomens auktoritära uppfattningar (ett samarbete med tyska forskare) var en studie av attityder. Denna studie, *Gespräche mit der*

¹ Arkivmaterial gällande Wikman finns vid Åbo akademis bibliotek. Här finns också Westermarck-samfundets protokoll och andra handlingar. För denna artikel har främst använts brev samt sakkunnigutlåtanden för de aktuella ärendena.

Deutschen Jugend (1954), beskrevs av Wikman som "ett utmärkt prov på nutida sociologisk forskning".

När det gällde att bedöma Erik Allardts kompetens för professuren ställde sig Wikman mer tveksam. Allardts avhandling från år 1952 (publicerad 1953) om skilmäs-sornas tidsmässiga utveckling och utbredning i Finland beskrevs som ett genombrott för modern sociologi vid Helsingfors universitet (Bruun, 1952). Wikmans tveksamhet grundade sig delvis på att Allardt så nyligen disputerat. I bakgrunden kan emellertid också ha funnits det faktum att Allardt i sin studie använde Segerstedts normteori, en teori som Wikman hade svårt att acceptera eller erkänna.

Även om Wikman stödde Pipping och ifrågasatte Allardt var han ändå välvilligt inställd till de båda modernt inriktade forskarna, något som framstår än tydligare i ljuset av kritiken av traditionalisten Arne Runeberg. Runeberg förklarades icke kompetent av Wikman och hans avhandling från år 1947 om medeltida trosföreställningar om häxor, demoner och fertilitetsmagi kritiserades hårt och ansågs föråldrad i sin evolutionistiska utgångspunkt. I sin sammanfattning konstaterade Wikman att Runebergs produktion kunde bara i "mycket periferisk mening betecknas som sociologiskt." Runeberg hade i jämförelse med sina medsökanden "vare sig genom sin produktion eller sin övriga verksamhet ådagalagt sådana insikter och erfarenheter, vilka måste betraktas som oundgängliga för en vetenskapsman på den sociologiska nutidsforskningens plan." Wikman drog härmed en gräns för sociologisk forskning trots att han själv företrädde det ämnesområde han utdömde. Som Mansikka & Suolinna (2006) har påpekat kan Wikmans motiv inte uttömmande förklaras med att Runebergs forskning skulle ha varit undermålig utan måste förstås mot bakgrund av westermarckianernas inbördes stridigheter. Under arbetet på sin avhandling hade Runeberg konsulterat Wikman men framhöll i stället influenserna från sin lärare Rafael Karsten. Detta tycks Wikman ha haft svårt att förlåta. Karsten stod i konflikt med de flesta av sina kolleger, så också med Wikman, och då Westermarck-samfundet grundats 1940 hade de konfliktfyllda relationerna mellan Westermarcks gamla elever synliggjorts (Suolinna & Lagerspetz, 1991). Vid den aktuella tillsättningen var Karsten en av de sakkunniga men i övrigt i det närmaste utfrusen i den finska akademien. Karsten förordade Runeberg och ansåg varken Pipping eller Allardt kompetenta emedan han kategoriskt förnekade betydelsen av attitydforskning och ironiserade över Segerstedts normteori. Både Wikman och den tredje sakkunnige Esko Aaltonen förordade emellertid Pipping och det konfliktfyllda ärendet resulterade slutligen i att Pipping blev utnämnd till tjänsten.

Wikman i Sverige

Som innehavare av en av de fåtaliga nordiska professurerna i sociologi kom Wikman även att anlitas som sakkunnig vid några av de första svenska akademiska bedömningsärendena i sociologi. I Sverige inrättades sociologi som självständigt ämne vid universiteten 1947 efter en intensiv och relativt snabb process. Det politiska intresset för sociologi var stort och behovet av den nya disciplinen beskrevs som akut och kopp-

lades samman med den svenska pågående och framtida samhällsutvecklingen (Larsson, 2001; Fridjonsdottir (ed), 1987). Torgny T. Segerstedt var under sju år från 1947 den ende svenske professorn i sociologi och hade en oerhörd betydelse vid formandet av den nya disciplinen. Han var förstås given som sakkunnig i alla tänkbara sammanhang samtidigt som det fram mot mitten av 1950-talet endast fanns ett fåtal andra i det skandinaviskspråkiga området som var formellt möjliga sakkunniga i sociologi.

Wikman kallades som sakkunnig vid bedömningen av kompetensen för en docentur 1952/53 vid Stockholms högskola samt vid tillsättningarna av professuren i Stockholm 1953/54 och en preceptorsbefattning (som inom kort omvandlades till en professur) i Lund 1954/55. Wikman var emellertid inte ett självklart val. Det tycks som att Sverre Holm, från 1949 professor i sociologi vid Oslo universitet, var mest aktuell. Enligt Einar Tegens opublicerade manus "Levernesbeskrivning" ska Holm först ha varit påtänkt vid Stockholmsprofessurens tillsättning. Att Wikman i stället valdes ska ha berott på att Holm vid ett tillsättningsärende i Danmark placerat Georg Karlsson från Uppsala före Gunnar Boalt från Stockholm, och vid Stockholms högskola ville man inte riskera att det skulle upprepas och de egna sociologerna därmed förbigås. Också vid tillsättningsärendet i Lund var först Holm tänkt som sakkunnig tillsammans med Segerstedt och den nytillsatte stockholmsprofessorn Gunnar Boalt. Dekanus Sigfrid Svensson, som själv var folklivsforskare, föreslog emellertid att Wikman skulle kallas som sakkunnig med motiveringen: "Då två av de sökandes produktion har en stark etno-sociologisk inriktning skulle de sakkunnigas sammansättning ej bli tillräckligt mångsidig, därest professor Wikman utelämnades."²

Jämför man Wikmans sakkunnigutlåtanden med Segerstedts framkommer några uppenbara skiljaktigheter. Bertil Pfannestill, som varit studiekamrat med Segerstedt i 1930-talets Lundafilosofi och som förestod sociologiämnet i Lund som biträdande lärare mellan 1947 och 1955, var en av de sökande till preceptorsbefattningen när den utlystes. Han förklarades icke kompetent av Segerstedt på grund av att han ansågs vara för lite empirisk och teoretiskt sett alltför vag och oklar. Wikman däremot placerade Pfannestill på första plats och kallade honom en "energiskt inträngande och kongenial forskare" med en styrka i sina teoretiska resonemang.

Liknande skiljaktigheter framkommer i bedömningen av Börje Hanssen som sökt professurerna i både Stockholm och Lund. Segerstedt förklarade Hanssen icke kompetent för Stockholmsprofessuren och även för tjänsten i Lund ansåg Segerstedt sig känna "stor tvekan att förklara honom kompetent". Wikman däremot såg Hanssen som väl kompetent om än sammantaget mindre meriterad än flera andra sökanden.

När det gäller Edmund Dahlström var förhållandet det omvända. Segerstedt bedömde Dahlström som kompetent trots det han ansåg vara en viss brist på vetenskaplig fantasi. Wikman däremot ansåg att Dahlströms avhandling (1951) och övriga produktion visade goda deskriptiva resultat men inte uppfyllde rimliga vetenskapliga anspråk. Dahlströms arbeten höjer sig "icke avsevärt över normalstandarden i utred-

² De ärenden där Wikman var sakkunnig kan följas i Stockholms högskolas arkiv och Lunds universitets arkiv, se Larsson 2001.

ningslitteraturen på det sociala området”, skrev Wikman och förklarade Dahlström icke kompetent till Stockholmsprofessuren.

De stora skillnaderna i Wikmans och Segerstedts bedömningar hade av allt att döma främst att göra med deras skiljaktiga uppfattningar om vad sociologisk forskning skulle ägnas åt och hur den skulle bedrivas. Den av Segerstedt formulerade officiella inriktningen för svensk sociologi (SOU 1946:74, 80–81), som han upprepade i sin principiellt hållna inledning till sakkunnigutlåtanden för Stockholmsprofessuren, innebar i korthet en empirisk sociologi med syfte att utforska moderna samhällsförhållanden genom att, med hjälp av kvantitativa metoder, kartlägga och beskriva det sociala fältet och dess krafter.

Wikmans ansåg detta vara en alltför snäv beskrivning av det sociologiska fältet. Sociologi måste förstås som det som sociologer genom tiderna gjort och hur de förstått ämnet, något som ger en vid och omfattande sociologidefinition (Wikman, 1947b). När Pfannenstill (1942, 1945) hävdade att svensk sociologi inte enbart skulle vara empiriskt deskriptiv utan också teoretisk, och att de amerikanska influenserna inte fick innebära att europeisk sociologitradition förkastades, ansåg Segerstedt det vara demeriterande. Wikman däremot lät detta falla avgörandet i positiv riktning och framhöll Pfannenstills mer allmänna uppfattning i relation till andra sökandens socialpsykologiska specialisering.

Det framhölls ofta att svensk sociologi varken skulle förbise etnografisk-kulturhistoriskt orienterad socialforskning eller socialpsykologi. I bedömningsärendena framkommer att Segerstedt, själv i stor utsträckning socialpsykolog, ställde sig betydligt mer positiv till socialpsykologiska ansatser än till etnosociologiska medan Wikman förhöll sig tvärtom. Uppenbart är att det är sociologins gränser som står på spel där Segerstedt huvudsakligen värnar gränsen mot etnosociologin och Wikman gränsen mot socialpsykologin. Sammanfattningsvis kan sägas att Wikman hade rollen av motröst till Segerstedt. Motrösten gavs emellertid alltid en svag position genom att den som utsågs till tredje sakkunnig var någon som kunde förmodas stödja Segerstedts uppfattning.

Wikman mot Segerstedt

Den medlarposition som Wikman intog i offentliga sammanhang förefaller emellertid inte helt ha motsvarats av hans privata hållning. I en riklig brevväxling framskymtar en man som är bekymrad över den moderna sociologins expansion. Detta framkommer i brev mellan Wikman och Pipping respektive Allardt (Suolinna & Lagerstetz, 1991) och blir än tydligare i den periodvis intensiva brevväxling som Wikman förde med Börje Hanssen mellan åren 1946 och 1973. Hanssen berättade för Wikman om vad som skedde i Sverige och förde en lång diskussion om sin undersökning av Österlen (Hanssen, 1952) och sin syn på vetenskapen. Wikman gav Hanssen konkret hjälp genom att publicera en artikel av honom i *Transactions of the Westermarck Society* (Vol. II, 1953). De såg varandra som meningsfränder och båda var starkt kritiska till Segerstedt och hans uppfattning om sociologin. Hösten 1953 höll den ameri-

kanske socialantropologen Robert Redfield en serie seminarier i Uppsala och Hanssen skrev till Wikman (16/10 1953):

Vid seminariet i tisdags framförde Redfield exakt de åsikter som Du har uttryckt i brev och muntligen till mig. Han gjorde det med klarhet, intelligens och lidelse, och det var en sann njutning att höra. Segerstedt gjorde stammande försök att hävda George Lundbergs teser. Redfield sade att man inte bör underskatta antropologernas möjligheter att verifiera sina fakta. Å andra sidan ansåg han att de kvantitativt arbetande sociologerna ofta leds vilse av sin ensidiga metod. (Ibid).

På Redfields seminarier fann Hanssen stöd för sin uppfattning och han redogör för Redfields bedömning att seminarierna hade rubbat Segerstedt "från sin benhårda inställning" (15/11 1953). I sina brev kritiserade Wikman Segerstedts normteori, men som sekreterare för Westermarck-samfundet bjöd han in Segerstedt att hålla föredrag om attitydforskning i Helsingfors våren 1950. Den samlade bilden visar Wikman som en "realpolitiker", som förstod att ett hårdnackat motstånd mot den moderna sociologin inte var fruktbart; kanske såg han risken för en isolering liknande Karstens. Dessutom fick han som handledare av Knut Pipping och i viss mån även Allardt se sina egna elever anamma den moderna inriktningen. De som framhärade i sitt motstånd mot den moderna sociologin eller dess fokusering på kvantitativ attitydforskning fick det svårt. Detta exemplifieras av Arne Runeberg i Finland och Börje Hanssen i Sverige som båda måste betecknas som förlorare under processen och som fick betala ett högt och kanske bittert pris för sin kamp (se t.ex. Daun, 2003, 148–149).

Gränser under förhandling

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det pågick förhandlingar om hur gränserna för sociologiämnet skulle dras under 1940- och 1950-talen, förhandlingar där Wikman i högsta grad deltog som en av parterna. I både Finland och Sverige kan man finna personer vars forskningsinriktning i och med omformningen av det sociologiska kunskapsfältet kom att uppfattas som befinnandes i sociologins ytterkanter och därmed bli omdiskuterade. Somliga blev mer eller mindre tydligt utdefinierade och gavs därmed funktionen av en slags markörer av sociologins gränser. I Sverige skedde detta med till exempel Bertil Pfannenstill och Börje Hanssen, vilka båda stöddes av Wikman i tillsättningsärenden. I Finland var det Arne Runeberg som drabbades och där tillhörde Wikman Runebergs kritiker och motståndare. Wikman värnade således inte med någon automatik dem som riskerade att bli "outsiders", trots att han retoriskt i vissa sammanhang gärna framhöll vikten av en vidsträckt definition av sociologi (Wikman, 1947b). I andra sammanhang ventilerade Wikman tanken att sociologin bör vara den allmänna samhällsvetenskapen till skillnad från andra mer specialiserade discipliner som statsvetenskap, socialekonomi och socialpolitik (Wikman, 1945). Sociologin måste vidare ha en stark empirisk grund och fick inte bli spekulativ (Wikman 1942, 1945). Det är tydligt, också från läsningen av sakkunnigutlåtanden och

brevväxlingar, att det för Wikman var olika markeringar som var aktuella i olika sammanhang och gentemot olika tänkta publikker, något som lyfts fram som vanligt förekommande i gränsdragningsarbete (Gieryn, 1983). Det mest centrala för Wikman förefaller emellertid ha varit att värna etnosociologiska perspektiv som, i synnerhet i den svenska kontexten, riskerade att utdefinieras från sociologins domäner.

Diskussionerna kring sociologins gränser mattades av i både svensk och finsk sociologi kring mitten av 1950-talet. En lugnare period avlöste den turbulenta formeringsfasen även om denna i sin tur snart skulle övergå i det sena 1960-talets ifrågasättanden (Gullberg, 1972). Det förefaller troligt att då ett ämnes identitet är relativt stabil minskar behovet av att markera dess gränser. Hanssen fick en docenttjänst vid Stockholms högskola i mitten av 1950-talet³, Pfannenstill kunde så småningom återvända till Lund och Runeberg erhöll 1971 en biträdande professur i socialantropologi vid Helsingfors universitet. Hanssen kom att involveras i gränsdragningsarbete även i den etnologiska disciplinen. Hanssens arbete hade mottagits väl inom etnologin (Arnstberg, 1989, 58–59), han fick en docenttjänst där på 1960-talet men när han sökte en professur 1971 möttes han av starka gränsmarkeringar (Daun, 2003, 61–63). De fyra sakkunniga ansåg Hanssen icke kompetent, men fakulteten drog överraskande nog motsatt slutsats och ansåg att de sakkunniga hade en otidsenlig syn på etnologin. Den sedan 1955 pensionerade Wikman fortsatte att verka som samtalspartner och mentor till Hanssen.

Den roll som motröst som Wikman fick i Sverige hade han inte alls i Finland, trots sin "omoderna" etnosociologiska inriktning. Detta måste förstås mot bakgrund av de skiljaktiga kontexterna och visar också hur processen då den moderna sociologin kom att bli dominerande såg tämligen olika ut i de båda länderna. I Sverige fanns en stark efterfrågan på ett nytt och modernt ämne som kunde användas för att förstå det framväxande moderna svenska samhället och samtidigt bidra till utvecklingen och den framtida samhällsutformningen (Fridjonsdottir, 1991). I sin retorik valde sociologins svenska företrädare att lyfta fram det nya i ämnet och avgränsa sig tämligen snävt med följderna att äldre sociologiskt tänkande inte fick något utrymme (Bengtsson & Molander, 1998; Larsson, 2001). I Finland däremot var detta knappast en framkomlig väg. Här ställdes den moderna sociologin mot ett väletablerat fält och en etnosociologisk tradition med den världsberömda Westermarck som galjonsfigur. Det låg inte i någons intresse att bortdefiniera en verksamhet där man nått sådana framgångar. Redan Westermarck-samfundet som namn på det finska sociologförbundet visar kopplingen till historiens "golden age". Värnandet om arvet kom emellertid inte att påverka processens utfall; även i Finland kom den moderna sociologin med sin betoning på kvantitativa metoder och amerikanska influenser att snart bli helt domine-

3 Enligt Edmund Dahlström var dock detta närmast ett misstag, han beskriver: "Boalt hade ordnat en docenttjänst åt mig, dvs. den skulle utlysas, jag skulle söka och han skulle förorda mig. Jag var mitt uppe i ett fältarbete och schabblade med ansökan. Den ende sökande blev Hanssen – och han fick tjänsten. Boalt blev så ursinnig att han inte pratade med mig på flera år. Där satt han med Hanssen som han inte kunde samarbeta med. Men Hanssen fick på så sätt en forskningsbas under en sexårsperiod (Bengtsson & Molander, s. 152.)"

rande. Det tycks emellertid rimligt att beskriva övergången till den moderna sociologin som mjukare i Finland än i Sverige. Som vi har sett bidrog Wikman till denna utveckling genom att förorda företrädare för den moderna sociologin till tjänster. Detta innebar för hans egen del att den forskningsinriktning han själv arbetat inom blev alltmer marginaliserad.

I den balansgång som Wikman hade att utföra mellan gammalt och nytt, mellan etnologi och sociologi, mellan europeiskt och amerikanskt, mellan traditionella fältforskningsmetoder och kvantitativ statistik i såväl finsk och svensk kontext framstår han i flera avseenden som en medlare eller kanske till och med en kunskapsmäklare som skapar broar, underlättar och kanaliserar samarbete mellan personer och kunskapsfält (jfr. Sverrisson, 2001). Denna bild som främst grundar sig på hans mer offentliga/officiala uppdrag måste emellertid kompletteras med den mer konfronterande och gränsmarkerande bild som särskilt framkommer i mer privata brevväxlingar.

Referenser

- Abshagen, R. & Brausneck, A-E. & Pipping, K. (1954) *Gespräche mit der Deutschen Jugend: Ein Beitrag zum Autoritätsproblem*. Helsingfors: Societas Scientiarum Fennica.
- Allardt, E. (1953) *Miljöbetingade differenser i skilsmässofrekvensen: olika normsystem och andra sociala faktorerers inverkan på skilsmässofrekvenserna i Finland 1891–1950*. Helsingfors: Finska vetenskaps-societeten.
- Allardt, E. (2000) "Perspektiv och perspektivförskjutningar inom nordisk sociologi", *Dansk sociologi* 11 (4): 71–84.
- Andersson, B. & Dabrowski, A. (1996) "Sociologiens akademiska, administrative og kommercielle felter 1950–1970", s 123–204 i Hansson, F. & Nielsen, K. A. (red) *Dansk sociologis historie: Et politiseret fag gennem brud og kontinuitet*. Köpenhamn: Forlaget sociologi.
- Barnes, B., Bloor, D. & Henry, J. (1996) "Drawing boundaries", s 140–168 i idem, *Scientific knowledge: A sociological analysis*. London: Athlone.
- Bengtsson, J. & Molander, A. (1998) *Den svenska sociologins födelse*. Göteborg: Daidalos.
- Bruun, K. (1952) "Miljöbetingade differenser i skilsmässofrekvensen", *Hufvudstadsbladet* 27/11.
- Dahlström, E. (1951) *Trivsel i Söderort: Sociologisk undersökning i Hägerstensåsen och Hökmossen 1949–1950*. Stockholm: Esselte Aktiebolag.
- Daun, Å. (2003) *Med rörligt sökarljus: Den nya etnologins framväxt under 1960- och 1970-talen*. Stockholm/Stehag: Symposion.
- Eskola, A. (1992) "Sosiologian uudistuminen 1950-luvulla", s 241–285 i Alapuro, R., Alestalo, M. & Haavio-Mannila, E. (red) *Suomalaisen sosiologian historia*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Fridjónsdóttir, K. (ed.) (1987) *Om svensk sociologi*. Stockholm: Carlssons.
- Fridjónsdóttir, K. (1991) "Social science and the 'Swedish model': Sociology at the service of the welfare state", s 247–270 i Wagner, P., Wittrock, B. & Whitley, R.

- (red) *Discourses on society*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Gieryn, T. F. (1983) "Boundary-work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists", *American Sociological Review* 48: 781–795.
- Gieryn, T. F. (1999) *Cultural boundaries of science: Credibility on the line*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gullberg, A. (1972) *Till den svenska sociologins historia*. Stockholm: Kriterium.
- Hanssen, B. (1952) *Österlen: En studie över social-antropologiska sammanhang under 1600- och 1700-talen i sydöstra Skåne*. Stockholm: LT.
- Hanssen, B. (1953) "Fields of Social Activity and their Dynamics", *Transactions of the Westermarck Society* 2: 99–133.
- Karsten, R. (1948) "'Modern' sociologi: några reflektioner med anledning av en avhandling", *Nya Pressen*, augusti.
- Klein, J. T. (2005) *Humanities, Culture, and Interdisciplinarity: The Changing American Academy*. Albany: State University of New York Press.
- Larsson, A. & Wisselgren, P. (2006) "The Historiography of Swedish Sociology and the Bounding of Disciplinary Identity", *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 42 (2): 159–176.
- Larsson, A. (2001) *Det moderna samhällets vetenskap: om etableringen av sociologi i Sverige 1930–1955*. Umeå: Institutionen för historiska studier.
- Mansikka, T. & Suolinna, K. (2006) "Arne Runeberg, den siste westermarckianen", s 103–123 i Sundback, S. & Suolinna, K. (red) *I Westermarcks skugga: Sociologins första decennier i miljön kring Åbo akademi*. Åbo: Åbo Akademi.
- Pfannenstill, B. (1942) *Sociologiens grundförutsättningar: En vetenskapskritisk undersökning*. Lund: Lunds universitet.
- Pfannenstill, B. (1945) "Sociologien som vetenskap", *Statsvetenskaplig tidskrift* 48: 447–478.
- Pipping, K. (1947) *Kompaniet som samhälle: iakttagelser i ett finskt frontförband 1941–1944*. Åbo: Åbo Akademi.
- Pipping, K. (1979) "K. Rob. V. Wikman", *Societas Scientiarum Fennica Årsbok* 57: 1–5.
- Runeberg, A. (1947) *Witches, demons and fertility magic: analysis of their significance and mutual relations in West-European folk religion*. Helsingfors: Societas Scientiarum Fennica.
- Runeberg, A. (1948) "Kompaniet som samhälle", *Nya pressen*, january.
- SOU 1946:74. *Betänkande angående socialvetenskapens ställning vid universitet och högskolor*. Stockholm: Fritzes.
- Storå, S. (1975) "K. Rob.V. Wikman", *Budkavlen* 54/55: 113–115.
- Suolinna, K. & Lagerspetz, O. (1991) "Westermarck samfundet som språkrör för den moderna sociologin", *Finsk Tidskrift* 229 (1): 24–36.
- Sverrisson, A. (2001) "Translation Networks, Knowledge Brokers and Novelty Construction: Pragmatic Environmentalism in Sweden", *Acta Sociologica* 44 (4): 313–327.

- Tegen, E. "Levernesbeskrivning" (manus, Einar Tegens samling, Uppsala universitets arkiv).
- Thue, F. W. (1997) *Empirisme og demokrati: Norsk samfunnsforskning som etterkrigsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wikman, K. Rob. V. (1937) *Die Einleitung Der Ehe: eine vergleichende ethno-soziologische Untersuchung über die Vorstufe der Ehe in den Sitten des Schwedischen Volkstums*. Helsingfors: Åbo Akademi.
- Wikman, K. Rob. V. (1942) "Sociologi får ej bli spekulation", *Svenska Dagbladet* 10/5.
- Wikman, K. Rob. V. (1945) "Sociologien hos oss i detta nu", *Finsk Tidskrift* 137 (2): 58–67.
- Wikman, K. Rob. V. (1947a). "Sociologi i ett nötskal", *Svensk tidskrift* 34: 141–143.
- Wikman, K. Rob. V. (1947b) "Vad menas med sociologi?", *Dagens Nyheter* 18/3.
- Wikman, K. Rob. V. (1970) *Lachesis and Nemesis: four chapters on the human condition in the writings of Carl Linneaus*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.